PRACE NAUKOWE AKADEMII EKONOMICZNEJ WE WROCŁAWIU
Nr 1074 — 2005
Gospodarka turystyczna
Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji w Europie
Euroregionalizacja. Konkurencyjność. Marketing

Antoni Jarosz

Państwowa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu

KIERUNKI I BARIERY ROZWOJU AGROTURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Ludzie zmęczeni cywilizacją i grupowym wypoczynkiem szukają nowych miejsc, w których mogliby wolny czas spędzić w ciszy, w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, w otoczeniu atrakcyjnego krajobrazu, w nieskażonym środowisku naturalnym, w atmosferze wsi i wiejskiego domu. Wszystko to można znaleźć na terenie województwa podkarpackiego. W poniższym opracowaniu przedstawiono główne cele rozwoju agroturystyki w województwie podkarpackim oraz czynniki sprzyjające temu rozwojowi i hamujące go w tym właśnie regionie.

1. Wstęp

W strukturze rodzajowej współczesnej turystyki ważne miejsce zajmuje agroturystyka. Jest ona formą spędzania wolnego czasu, urlopu, wakacji na terenach wiejskich. Agroturystyka w odróżnieniu od turystyki wiejskiej, jest ściśle związana z funkcjonującym gospodarstwem rolnym. Do tej atrakcji należą: produkcja roślinna i hodowlana, nocleg z wyżywieniem i innymi usługami, specyficzna domowa atmosfera, wspólne posiłki z gospodarzami, obserwacja pracy w gospodarstwie a nawet uczestnictwo w niej, kontakt z przyrodą, ze zwierzętami, a także różne formy rekreacji i uczestnictwa w wiejskiej kulturze [7].

2. Ekonomiczno-społeczny rozwój agroturystyki

W dzisiejszej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej Polski rozwój wsi jest nierozerwalnie związany z rozwojem pozarolniczej działalności gospodarczej. Ekonomiczno-społeczny sens rozwoju agroturystyki opisują jej następujące cele:

- stymulacja rozwoju gospodarstw rolnych świadczących usługi turystyczne oraz miejscowej infrastruktury,
- aktywizacja miejscowego rynku pracy,
- rozbudowa i modernizacja zasobów mieszkaniowych rolników,
- wiązanie nadwyżek towarowych produktów rolnych,
- dodatkowe dochody dla rolników i budżetów lokalnych,
- stabilizacja ludzi młodych w gospodarstwach rolnych,
- ochrona walorów turystycznych,
- stworzenie możliwości atrakcyjnego wypoczynku, zwłaszcza dla ludzi mniej zamożnych,
- wzrost poziomu kulturalnego mieszkańców wsi [2, s. 87].

Realizując powyższe zadania, należy sobie uświadomić, iż podstawowym warunkiem utrzymania się agroturystyki na rynku i jej rozwoju jest zachowanie właściwych proporcji między wymienionymi celami. W przypadku zachwiania proporcji mogą wystąpić negatywne skutki jej rozwoju, tworzące bariery np. w sferze środowiska przyrodniczego wskutek jego degradacji. Agroturystyka została określona jako jeden z kierunków rozwoju strategii krajowego produktu turystycznego. Jest także objęta programem rozwoju i promocji produktów markowych w polskiej turystyce.

Województwo podkarpackie zajmuje 17 926 km^2, co stanowi 5,7% powierzchni kraju. Zamieszkuje je 2 131 368 mieszkańców, tj. ok. 5,5% ludności Polski (w tym mieszkańców wsi 1 259 466, a mieszkańców miast – 871 902) [8]. Pod względem administracyjnym dzieli się na 159 gmin, 21 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu (Rzeszów, Krosno, Tarnobrzeg, Przemyśl).

W strukturze województwa w 2002 r. 54,2% powierzchni stanowiły użytki rolne, 38,2% – użytki leśne i grunty zadrzewione oraz zakrzewione, 2,7% – tereny komunikacyjne, 2,6% – tereny osiedlowe, 1,2% – wody i 1,1% – pozostałe tereny. Tereny wiejskie obejmowały obszar 1686,8 tys. ha, co stanowi 94,1% powierzchni województwa. Ponad 90% tej powierzchni znajduje się w posiadaniu rolników indywidualnych. Tereny

miejskie zajmują obszar 105,8 tys. ha, tj. 5,9% ogólnej powierzchni województwa. Stosunkowo czysta ekologicznie rolnicza przestrzeń rolnicza stwarza szerokie możliwości do produkcji zdrowej żywności w coraz liczniej powstających gospodarstwach ekologicznych [9, s. 3-4].

Obszary o szczególnych, prawnie chronionych walorach przyrodniczych zajmują 856,8 tys. ha, co stanowi 47,8% powierzchni województwa. Wskaźnik ten jest wyższy od średniej krajowej, która wynosi 33,1%. Strefy o dużych walorach naturalnych i krajobrazowych oraz ekologicznych występują głównie w południowej i południowo-wschodniej części województwa. Podkarpackie zaliczane jest do obszarów o dobrej kondycji ekologicznej. Dowodzą tego dane zawarte w tab. 1.

Tabela 1. Stan zanieczyszczenia środowiska w Polsce i na Podkarpaciu w 2002 r.

Emisja zanieczyszczeń (w tys. Mg)	Polska	Podkarpackie	Udział (w %)
Dwutlenek siarki	1 060,8	15,4	1,5
Tlenek węgla	373,5	7,7	2,1
Tlenki azotu	344,5	7,0	2,0
Dwutlenek węgla	207 033,8	2650,0	1,3

Źródło: [10].

Powyższe dane dowodzą, iż województwo podkarpackie ma bardzo dobre warunki naturalne. W kontekście systemu ochrony prawnej i ochrony środowiska stwarzają one znakomite warunki do rozwoju turystyki i wypoczynku, sprzyjające również produkcji rolniczej i przetwórstwu rolno-spożywczemu.

3. Stymulatory i bariery rozwoju agroturystyki

Do sprzyjających czynników rozwoju agroturystyki w województwie podkarpackim należą:

- wzrastające zainteresowanie wypoczynkiem tanim, ale jednocześnie atrakcyjnym w czystych ekologicznie warunkach,
- korzystny stan środowiska naturalnego,
- niski poziom zużycia nawozów sztucznych NPK na hektarze powierzchni (Podkarpackie – 65,9kg/ha, Polska – 94,2kg/ha); stąd też znaczna część produkowanej żywności ma cechy tzw. zdrowej żywności,

- występowanie nadmiaru siły roboczej w rolnictwie; stan zatrudnienia na 100 ha: Podkarpackie – 44 osoby, Polska – 22 osoby,
- wysoki wskaźnik prywatnej własności gospodarstw wiejskich,
- znaczny rozwój sieci wodociągowej: ponad 87,3% gospodarstw wiejskich czerpie wodę z wodociągu,
- wysoki poziom zgazyfikowania województwa – 70%, w tym gospodarstw wiejskich – 52,9%,
- znaczny stan pogłowia koni (59 tys. szt.; 6,5/100 ha), z których część może służyć do celów rekreacyjnych,
- rozwinięta infrastruktura organizacyjna oferująca rolnikom pomoc instruktażową (izby rolnicze, Agencja Rozwoju Regionalnego, Agencja Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa, ODR, stowarzyszenie „Gospodarstwa Gościnne", Fundacja Zaopatrzenia Wsi w Wodę, samorządy i organizacje lokalne),
- możliwość uzyskania tanich kredytów na działalność gospodarczą i agroturystyczną,
- zainteresowanie poznaniem walorów turystycznych regionu oraz zapoznanie się z dobrze funkcjonującą na wsi tradycją [8],
- poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodów w gospodarstwach rolnych,
- wysoki poziom bezrobocia na wsi – średnia w województwie 16,9% (stan na 31 grudnia 2002),
- rosnąca liczba osób z wyższym wykształceniem na wsi.

Z kolei barierami ograniczającymi rozwój agroturystki w regionie są:

- położenie gminy z dala od ośrodków zarządzania i doradztwa,
- zbyt duży tradycjonalizm w prowadzeniu gospodarstwa i poszukiwaniu alternatywnych źródeł dochodu,
- niski odsetek osób z wyższym wykształceniem na wsi,
- słaba znajomość języków obcych,
- brak zasobów kapitałowych w gospodarstwach rolnych spowodowany niskim wskaźnikiem popytu na towary i usługi wytwarzane w gospodarstwie,
- nieuregulowane stosunki prawne w gospodarstwach rolniczych.

4. Zakończenie

Podsumowanie przedstawionych wcześniej pozytywnych i negatywnych aspektów rozwoju agroturystyki prowadzi do konkluzji, iż agroturystyka w

regionie nadal będzie się rozwijać, gdyż trendy, a zwłaszcza silne oddziaływanie rynku pod względem zapotrzebowania na produkty agroturystyczne, odgrywają tu decydującą rolę. Rozwój agroturystyki w województwie podkarpackim przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Zestawienie liczby gospodarstw agroturystycznych i miejsc noclegowych na Podkarpaciu w latach 2000-2004

Powiat	Liczba gospodarstw agroturystycznych – rok 2000	30 czerwca 2004 r.	Liczba miejsc w 2004 r.
Dębicki	10	13	67
Kolbuszowski	4	5	41
Leżajski	24	32	236
Łańcucki	12	13	76
Mielecki	1	2	11
Niżański	6	7	52
Ropczycko-sędziszowski	1	7	28
Rzeszowski	8	10	95
Stalowowolski	2	15	39
Strzyżowski	15	11	67
Tarnobrzeski	2	1	8
Brzozowski	9	15	114
Bieszczadzki	46	53	532
Leski	126	163	1814
Sanocki	55	72	549
Jasielski	19	31	254
Krośnieński	36	50	562
Lubaczowski	22	25	183
Jarosławski	5	5	22
Przemyski	23	26	226
Przeworski	0	1	9
Ogółem	426	548	4981

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 2 wynika, że najwięcej gospodarstw agroturystycznych jest w powiatach położonych na terenie Bieszczadów i Beskidu Niskiego. Głównymi czynnikami decydującymi o rozwoju gospodarstw agroturystycznych są tu przede wszystkim walory naturalne, a także trudna sytuacja ekonomiczna wynikająca z wysokiego stanu bezrobocia i dużego popytu na tego rodzaju usługi w tym najbardziej ekologicznym regionie województwa.

Według opinii ODR, wzrostowi bazy agroturystycznej towarzyszy poprawa jakości świadczonych usług. Dotyczy ona szczególnie standardu kwater i ich wyposażenia oraz estetyki obejść gospodarstw. Szczególną rolę pod tym względem odgrywają popyt na usługi, wzrost dochodów z prowadzonej działalności, system szkolenia ODR i Stowarzyszenia Agroturystycznego, a także łatwiejszy dostęp do kredytów bankowych.

Literatura

[1] *Agroturystyka – wieś podkarpacka zaprasza. Przewodnik po gospodarstwach agroturystycznych*, Wydawnictwo WODR, Boguchwal-Iwonicz-Korytniki 2000.

[2] Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2000.

[3] Jarosz A., *Ekonomika i organizacja turystyki*, t. II, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 1997.

[4] Jarosz A., *Marketing usług turystycznych*, t. I, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 1998.

[5] Jarosz A., *Polityka regionalna*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 1996.

[6] Jarosz A., *Polityka społeczna*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu, Jarosław 2001, wyd. II wznowione.

[7] Majewski J., *Turystyka konwencjonalna i alternatywna a agroturystyka*, „Rynek Turystyczny" 1994 nr 7.

[8] Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2002 i 2003, Urząd Statystyczny, Rzeszów.

[9] *Stan środowiska w województwie podkarpackim w 2002*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

[10] *Studia Regionalne Jaroslaviensis*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu, Instytut Badań Regionalnych Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie, „Uwarunkowania Społeczno-Ekonomiczne Transgranicznych Regionów Lwowskiego i Podkarpackiego" 2001 nr 1, red. A. Jarosz, M. Dolisznij, Wydawnictwo Naukowe PWSZ, Jarosław 2001.

[11] www. wodrrze.intertele.pl

DIRECTIONS AND BARRIERS FOR THE DEVELOPMENT OF AGROTOURISM IN PODKARPACKIE PROVINCE

Summary

Farm tourism is one of the main courses of the social and economic activation of villages. It affects the development of a local labour market, increase in farmers' incomes and local budgets, increase in a cultural level of inhabitants of the villages, causes attractive possibilities of active rest in the ecological environment far from tourist centers for people who are less wealthy. This development encounters different barriers and limitations among which the most important are: not regulated legal relationships of farms, lack of capital stocks, too traditional way of running farms.